
Vádalku magyar módra - az előkészítő ülés

Pecsenye Máté*

---

1. Bevezetés

*„Nem elég a mai időkben törvényeket írni,
de azok iránt szimpátiát is kell gerjeszteni.”*

A 2018-ban hatályba lépő polgári, közigazgatási perrendtartás, valamint büntető eljárásjogi kódex valamennyi jogalkalmazó napi munkavégzését érinti és változtatja meg. Ezen kódexek megítélésem szerint a magyar jogrendszer alappillérei, nem csupán a klasszikus jogi hivatásrendek képviselői használják azokat munkájuk során, hanem az állampolgárok is ezen jogszabályokkal találkozhatnak leggyakrabban, akár abban az esetben, ha sértettként, tanúként, magánfélként, vádlottként jelennek meg a bíróságon, vagy akkor, amikor polgári jogi vitájukat kívánják a bíróság által rendezni.

Éppen ezen okok miatt aktuálisak gróf Széchenyi István fent idézett szavai: annak érdekében, hogy a jogalkotó által a büntetőeljárás kódex kodifikálásakor és megalkotásakor meghatározott irányelvek¹, célok elérhetőek legyenek, alapvető jelentőséggel bír mind a jogalkalmazók – a büntetőeljárás esetében bírák, ügyészek, ügyvédek, a nyomozóhatóság tagjai –, mind a törvénnyel találkozó állampolgárok – a büntetőeljárásban részt vevő személyek – rokonszenvének elnyerése, annak elérése, hogy ne csupán a jogalkotó tekintsen úgy a törvényre, mint amely eleget tesz a modern büntetőeljárásokkal szemben támasztott és az Alaptörvényben meghatározott követelményeknek, hanem a jogalkalmazó is szükséges és hasznos változásként tekintsen a kódex újításaira.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) egyik fontos újítása, hogy a terhelten való együttműködés komplex rendszerét teremti meg, melynek kiemelt területe a korábban marginális szerepet betöltő előkészítő ülés funkciójának teljes átértelmezése és kötelezővé tétele.²A Be. 2018. július 1. napjával történő hatályba lépésére tekintettel az előkészítő ülés átalakított jogintézményével kapcsolatos bírósági gyakorlat jelenleg is kialakulóban van, így a fent is említett „szimpátia

---

* Bírósági fogalmazó, Miskolci Törvényszék.

¹ Igazságügyminisztérium előterjesztése az új büntetőeljárás törvény szabályozási elveiről, 2015. február 24., 2. oldal

² A büntetőeljárásról szóló T/13972. számú törvényjavaslat miniszteri indokolása, Budapest, 2017. február, 477. oldal

elnyerése” miatt cikkemben elemzem a hazai büntetőeljárás hatékonyságát, időszerűségét, röviden kitérek az eljárás elhúzódásának háttérben lévő okokra és az eljárás gyorsítását célzó megoldási javaslatokra. Ezt követően az előkészítő ülés vizsgálata által bemutatom, hogy e jogintézmény milyen formában képes az eljárás hatékonyságát javítani, azt egyszerűsíteni, gyorsítani, költségeit csökkenteni. Külön fejezetben térek ki az előkészítő ülés és a többvádoltas ügyek kapcsolatára, kiemelten vizsgálva azt a kérdést, hogy az ún. „monstre perek” elbírálását segítheti-e, pertartamát csökkentheti-e az előkészítő ülés jogintézménye.

2. Hatékonyság a magyar büntetőeljárásban

2.1. A büntetőeljárás hatékonyságának definiálása. A hazai büntetőeljárás hatékonyságának elemzése előtt mindenképpen szükséges annak tisztázása, hogy mikor tekinthető a büntetőeljárás hatékonynak, annál is inkább, mivel a hatékony működés megteremtése, a teljesítőképesség fokozása – a bűnözés teremtette kihívásnak és az egyre komolyabb társadalmi elvárásoknak való megfelelés kényszere miatt – az igazságszolgáltatás alapkövetelményévé vált.³

Véleményem szerint a büntetőeljárás hatékonyságát több szempontból lehet és kell is vizsgálni: egy értelmezés szerint az eljárás akkor hatékony, ha minden bűncselekményre fény derül, minden bűnöst felelősségre vonnak, de senkit nem ítélnek el ártatlanul vagy a törvény tilalma ellenére, továbbá a felelősségrevonás törvényes és igazságos, a bíróságok a felelősség megállapítása során a humanizmust és a szigort, a differenciálást és az egységes törvénykezést juttatják érvényre.⁴ Egy másik definíció alapján a büntetőeljárás akkor hatékony, ha az egyszerű, gyors, költségkímélő, az alkalmazott büntetőjogi szankciónak pozitív, megelőző hatása van a bűncselekmények alakulására.⁵

A szakirodalomban található több definíció közül szándékosan emeltem ki ezt a kettőt: az első a büntetőeljárás megalapozottságát, míg a második annak időszerűségét helyezi előtérbe. Gyakran hangsúlyozott ellenérv a büntetőeljárás gyorsítása kapcsán, hogy a tárgyalás elkerülése az eljárási garanciák egy részének elvesztésével és így a hatékonyság általam kiemelt első definíciójának sérelmével jár. Ezen garanciák óvói hajlamosak elfeledkezni arról, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6. cikke ekként fogalmaz: *„Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja.*

Ennek megfelelően a büntetőeljárás és annak hatékonysága szempontjából éppoly fontos az eljárások elhúzódásának visszaszorítása, mint az eljárási

³ Prof. Dr. Farkas Ákos: A büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának alapkérdései In: Gönczöl-Korinek-Lévai (szerk.) Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll (Tankönyv) Budapest, Corvina, 1996, 398. o.

⁴ Szabóné Nagy Teréz: A büntető igazságszolgáltatás hatékonysága, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985, 109. o.

⁵ Prof. Dr. Farkas Ákos, 1996a, 398. o.

garanciák megtartása. Annál is inkább, mivel az eljárások elhúzódása nem csupán a terhelt, hanem az eljárás többi résztvevője számára is hátrányos.⁶

Éppen ezen érv miatt véleményem szerint a büntetőeljárás akkor hatékony, ha ötvözi a két definíciót és az alapvető eljárási garanciák (ártatlanság véelme, védelemhez fűződő jog, bírósági eljáráshoz való jog) figyelembe vétele mellett az eljárás egyszerűsítésére, gyorsítására törekszik.

2.2. A hatékonyság mérése. Az előzőekben kifejtettek alapján látható, a szakirodalomban sem egyértelmű a büntetőeljárás hatékonyságának definíciója. Éppen ezen ok miatt a büntetőeljárás hatékonyságának mérése sem egyszerű feladat, az egyéni megközelítést igényel, ám egy fontos, a bírósági és igazságszolgáltatási kereteken is túlmutató tényező miatt annak meghatározása fontos számunkra.

A Világbank az 1990-es években kidolgozta a jó kormányzás (goodgovernance) mérését célzó indikátorait, melyekkel az azóta eltelt időben monitorozza a kormányzati rendszereket. Az indikátorok között találjuk a „joguralom, jogbiztonság” indikátorát.⁷ Ezen indikátorok vizsgálata során több tanulmány⁸ is megállapította, hogy a jó kormányzás elősegíti a gazdasági növekedést és az egyéb dimenziókban mért társadalmi fejlődést. Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy egy olyan ország, ahol a „joguralom, jogbiztonság” indikátora magasabb szintet képvisel, nem csupán társadalmilag, hanem gazdaságilag is fejlettebb, sikeresebb, egy ezen mutatóban gyengébbel szemben. Az pedig vitán felül áll, hogy egy államban, esetünkben Magyarországon az igazságszolgáltatás függetlenségéért, ezáltal szűkebb értelemben a jogbiztonság és joguralom eléréseért, fenntartásáért, tágabb értelemben a társadalmi konfliktusok rendezéséért a legtöbbet – például egy hatékony büntetőeljárási rendszer alkalmazása által – a magyar bírósági szervezetrendszer teheti.⁹

A büntetőeljárás mindenkor alapvető feladata és célja a bűncselekmények felderítése, a büntetőjogi felelősségről való döntés. Ám a XX. század jogfejlődése során minden európai országban humanizálták a büntetőeljárást és ezzel az állami büntetőhatalom érvényesülése elé jelentős korlátokat állítottak. Ez azt jelenti, hogy ma nem csupán a bűncselekmények felderítése a büntetőeljárás célja, hanem azok alkotmányos, jogállami keretek között, az emberi jogokat tiszteletben tartva, a tisztességes eljárás keretei között történő felderítése.¹⁰

Ekképpen a büntetőeljárás feladata párhuzamba állítható a XXI. század bíróságának feladatával: a bíróság feladata az ítékezés, a hatáskörébe utalt viták végleges és tovább már nem vitatható eldöntése. A viták végére pontot tenni

⁶ Kiss Anna: A hazai büntetőeljárás hatékonyságáról, In: Vókó György (szerk.): Kriminológiai tanulmányok 53., Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2016, 81. oldal

⁷ Boda Zsolt: Nem, ennél még nem találtak ki jobbat In: Hegyemenet, Társadalmi és politikai kihívások Magyarországon, Osiris Kiadó, 2017, 94. oldal

⁸ Boda Zsolt: Legitimitás, bizalom, együttműködés. Kollektív cselekvés a politikában, Budapest, Argumentum – MTA TK Politikatudományi Intézet, 2013, 86. oldal

⁹ MTI: A bíróságok feladata az igazságszolgáltatás függetlensége, In: Jogászvilág honlap, 2017. június 6. <https://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/a-birosagok-feladata-az-igazsagszolgalattas-fuggetlensege> (letöltés: 2018. november 2.)

¹⁰ Prof. Dr. Farkas Ákos – Dr. Róth Erika: A büntetőeljárás, Budapest, Complex kiadó, 2012, 25. oldal

azonban a bírói eskükhöz híven és annak megfelelő módon kell tenni: a bírák döntéseinek meg kell felelnie az Alaptörvény által támasztott legalapvetőbb követelmények triumvirátusának: jogszerűnek, megalapozottnak és időszerűnek kell lenniük.¹¹ Ezen „triumvirátus” a büntetőeljárásra is rávetíthető: annak eleget kell tennie az időszerűség követelményének és ezzel a hatékonyság elérésének, ám ezen cél elérése mellett ugyanolyan fontossággal bír az eljárás jogszerűsége, megalapozottsága.

2.2.1. A hatékonyság mérésének mutatói. Az általam hivatkozott „triumvirátus” tagjai közül a büntetőeljárás időszerűsége mennyiségi, míg annak jogszerűsége és megalapozottsága minőségi mutatókkal mérhető. Természetesen a két csoport teljesen egyértelműen nem választható el egymástól, együttes alkalmazásuk szükséges, hiszen lehet a büntetőeljárás időszerű és ezáltal a mennyiségi mutatók számára kielégítő, ha az nem megalapozott és jogszerű, akkor a büntetőeljárás nem teljesíti minőségi kritériumait és azt a következtetést vonhatjuk le, hogy nem teljesíti legfontosabb feladatát, a bűncselekmények felderítését és ezáltal a társadalom szolgálatát.

A büntetőeljárás hatékonysága szempontjából tehát az időszerűség mérése az elsődleges, ám hiba lenne figyelmen kívül hagyni a minőségi kritériumokat. A mennyiségi mutatók közül az ügyek érkezési számának, a befejezések alakulásának és a folyamatban maradt ügyek mennyiségének van jelentősége, míg a bírósági szervezet szempontjából a büntetőeljárás időszerűségének megítélésénél döntő szerepe van az ún. „két éven túli” ügyek arányának, mivel az OBH elnöke és ezáltal a bírósági szervezetrendszer ezen ügyek visszaszorítását stratégiai célként kezeli és ezt a társadalom felé is kommunikálja. Ezen mennyiségi mutatók között talán a legfontosabb az egész büntetőeljárás időtartamának vizsgálata, azaz annak meghatározása, hogy a nyomozás elrendelésétől a jogerős bírósági határozat meghozataláig mennyi idő telt el.

Ezen mennyiségi mutatók mellett nem elhanyagolható szempont a büntetőeljárás minősége sem, sőt véleményem szerint a büntetőeljárás megalapozottsága és jogszerűsége legalább akkora jelentőséggel bír, mint annak időszerűségi jellemzői. Látni kell azonban, hogy mivel a minőségi mutatók kevésbé egzaktak, továbbá a közvélemény felé sokkal könnyebben és sikeresebben kommunikálható az időszerűségi jellemzők javítása, a jogalkotó és a jogalkalmazó is hajlamos inkább a mennyiségi mutatók javításának irányába lépéseket tenni. Ám egyértelmű, hogy az időszerűség javítása hosszú távon nem lehetséges a minőség fenntartása nélkül, hiszen a felülbírálat során, másodfokon születő hatályon kívül helyező végzések arányának növekedése által végső soron a büntetőeljárások időszerűsége sem tud javulni. A büntetőeljárások minőségét mérhetjük a fellebbezések számarányának, valamint a fellebbezett határozatok felülbírálata során született döntések (helybenhagyás, megváltoztatás, hatályon kívül helyezés) vizsgálata által.

---

¹¹ Dr. Répássy Árpád pályaműve a Miskolci Törvényszék elnöki állására kiírt pályázathoz, 2016. április 8. 10. oldal

2.2.2. A hazai büntetőeljárás hatékonyságának konkrét adatai. Miután ismertettem a büntetőeljárásra vonatkozó követelmények általam elfogadott triumvirátusát (megalapozott, jogszerű, időszerű) és felsoroltam az ezen jellemzők mérésének eszközeit, megállapítható, hogy ezen cikk kereteit meghaladná azon feladat, hogy mindegyik mutatót megvizsgáljam és elemezzem. Ám egyrészt az általános jellegű tájékoztatás okán, másrészt az előkészítő ülés jogintézményének későbbi vizsgálata miatt néhány mutatót kiemelek.

Statisztikai adatok alapján a nyomozások átlagos időtartama az elmúlt években fokozatosan nőtt, 2005-ben ez az időtartam 159,2 nap volt, ami 2013-ra 220,7 napra emelkedett. A bírósági eljárások időtartamának átlaga a vádemeléstől a jogerős határozatig számítva a 2005-ben mért 369,3 napról 2013-ra 410,7 napra emelkedett.¹²

Véleményem szerint ezen két adat összeadásával kaphatjuk a legpontosabb képet a hazai büntetőeljárás hatékonyságáról, mivel a jogerős határozatig tartó átlagos idő vizsgálatában már a minőségi mutatók is szerepelnek, hiszen egy hatályon kívül helyező döntés nem eredményez jogerős befejezést és növeli ezen időtartamot, ezáltal rontva a büntetőeljárás hatékonyságát. Emellett egyértelmű, hogy a terhelt, a büntetőeljárás egyéb résztvevői és a társadalom számára is ez a legfontosabb: nem a bíróságra érkezett, folyamatban maradt ügyek száma, nem is a hatályon kívül helyezések aránya a mérvadó, hanem az, hogy mennyi idő alatt zajlik le jogerősen egy büntetőeljárás.

Ahhoz pedig, hogy ezen mutatót javítani tudjuk, kétségtelenül szükséges a jogalkalmazói szándék, de komoly eredmények eléréséhez a büntetőeljárás rendszerének megújítása is szükséges. Az élet folyamatosan változik, ez a változás jogrendszerünket is érinti. A jogállam és a jog azért van, hogy a társadalmat és annak hatékony működését szolgálja, ezért az életviszonyok változása óhatatlanul a jogintézményekben is változást követel meg.¹³

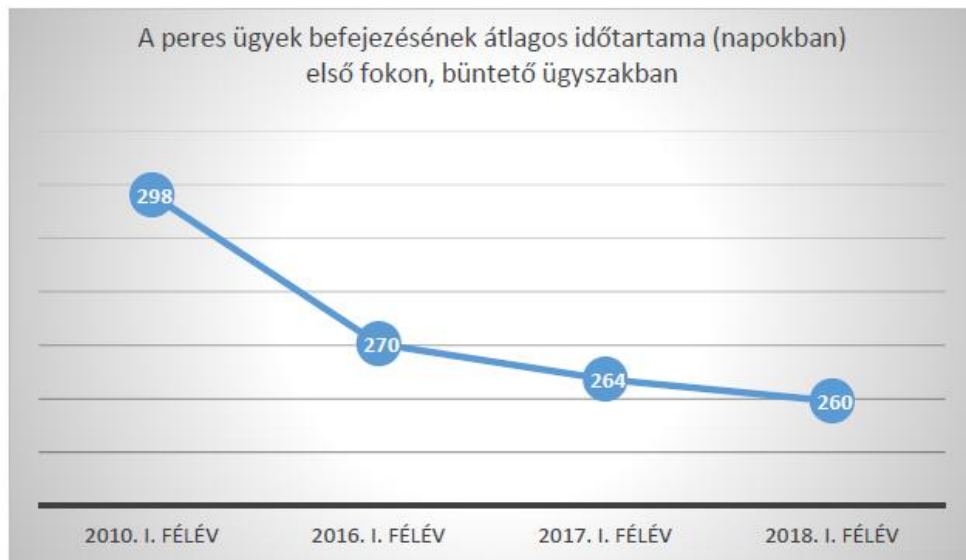
Eppen ezért helyes gondolatnak tartom, hogy az Országos Bírósági Hivatal elnöke meghatározta azon stratégiai célokat¹⁴, melyek mentén teljesíthetők a bírósággal, mint szervezettel szemben a társadalom irányából megfogalmazásra kerülő elvárások. Ezen célok között ugyan nincs hierarchia, ám véleményem szerint az OBH elnökének egyéb stratégiái az eszköz viszonyában állnak a jogszerű, megalapozott, időszerű ítélkezés (jelen cikk szempontjából büntetőeljárás) céljával.

Ezen, 2012-ben megkezdett reform eredményei pozitívak, évről évre csökken a 2 éven túli ügyek száma és kedvezően változik a folyamatban maradt perek átlagos időtartama, továbbá a befejezések átlagos időtartama is.

¹² Elek Balázs: Költség és időtartalmak a büntetőeljárásban, In: Büntetőjogi Szemle, 2015/1-2. szám, 10. oldal

¹³ Dr. Benisné dr. Györffy Ilona (szerk.): Tizenegyedik Magyar Jogászegylet előadásainak összefoglaló kötete, Magyar Jogász Egylet, 2012, dr. Handó Tünde előadása, 119. oldal

¹⁴ Az Országos Bírósági Hivatal Elnökének beszámolója, 2012. I. félév

1. ábra A peres ügyek befejezésének átlagos időtartama első fokon, büntető ügyszakban (napokban) (Forrás: Az OBH 2018. I. félévi ügyforgalmi elemzése)

A legfrissebb, 2018-as adatok alapján a peres ügyek befejezésének átlagos időtartama a büntető ügyszakban folyamatosan rövidül, ezáltal a büntetőeljárás hatékonysága javul. Am megítélésem szerint ezen mutatóban további, számottevő javulás érhető el azáltal, ha az OBH elnöke célkitűzéseire megkapja a jogalkotói segítséget a büntetőeljárás reformja által. Anélkül, hogy az előkészítő ülés elemzésébe mélyebben belemennék, már itt jelzem, hogy annak szabályozása – megfelelő jogalkalmazás esetén – komoly előrelépési lehetőséget hordoz magában.

Jogerő arány - Járásbíróság - büntető peres			
Törvényszékek	2010.I.félév	2017.I.félév	2018.I.félév
Szombathelyi Törvényszék	89,1%	85,9%	88,1%
Szekszárdi Törvényszék	87,6%	84,5%	85,9%
Győri Törvényszék	85,3%	82,0%	84,3%
Zalaegerszegi Törvényszék	83,9%	78,1%	83,4%
Székesfehérvári Törvényszék	88,8%	87,0%	82,6%
Kecskeméti Törvényszék	89,1%	83,7%	82,4%
Pécsi Törvényszék	86,0%	84,5%	82,2%
Egri Törvényszék	86,0%	81,0%	81,3%
Budapest Környéki Törvényszék	88,3%	82,3%	80,3%
Veszprémi Törvényszék	80,0%	76,6%	80,2%
Nyíregyházi Törvényszék	83,7%	80,7%	80,0%
Gyulai Törvényszék	82,1%	76,8%	79,6%
Tatabányai Törvényszék	76,1%	77,0%	78,1%
Debreceni Törvényszék	82,4%	80,6%	77,7%
Balassagyarmati Törvényszék	84,3%	78,7%	77,7%
Fővárosi Törvényszék	86,4%	78,8%	77,2%
Miskolci Törvényszék	82,2%	78,8%	77,0%
Szolnoki Törvényszék	80,2%	73,4%	75,3%
Szegedi Törvényszék	82,7%	75,7%	74,8%
Kaposvári Törvényszék	70,9%	63,7%	71,8%
Országos átlag	84,4%	79,6%	79,2%

1. táblázat Jogerőre emelkedési arány Magyarország járásbíróságain (Forrás: Az OBH 2018. I. félévi ügyforgalmi elemzése)

Ezen előrelépési lehetőség forrása a fenti táblázatban látható: jelenleg a járásbíróságok elé kerülő büntetőügyek több mint 75 %-a első fokon jogerőre emelkedik és ezen arányszám a törvényszék első fokán is eléri az 50 %-ot. Ez azt jelenti, hogy ezen ügyekben az elsőfokú bíróság ítéletét az ügyész és a védelem is elfogadja, tudomásul veszi. Józan gondolkodással belátható, hogy hatalmas tartalékok vannak ezáltal a büntetőeljárásban, hiszen időt és pénzt lehetne megtakarítani azáltal, ha az ítéletet egy esetlegesen feleslegesnek ígérkező hosszas bizonyítás nélkül hozhatná meg a bíróság.¹⁵ Véleményem szerint ezen felismerés vezette a jogalkotót az e tartalék kiaknázására alkalmas előkészítő ülés jogintézményének bevezetéséhez.

¹⁵Elek Balázs: i.m.: 13. oldal

2.3. Az eljárás elhúzódása mögött lévő okok. A büntetőeljárás hatékonyságának vizsgálatakor fontos leszögezni, hogy annak elhúzódása nem csak és kizárólag a bírósági szakaszban felmerülő okok miatt történik, továbbá azt is, hogy számtalan olyan ok vezet a büntetőeljárás hatékonyságának csökkenéséhez, amely a bírósági szakaszban értelemszerűen fel sem merülhet. Ilyen például a latens bűncselekmények számának növekedése vagy a bűnözés jellegének, struktúrájának változása. Azonban az előkészítő ülés szempontjából kizárólag a bírósági szakaszban felmerülő, büntetőeljárást elhúzó, akadályozó okok vizsgálata releváns, így e fejezetben röviden ezeket ismertetem.

Az okok a következők lehetnek:¹⁶

1. vádlott meg nem jelenése és a vádlott elővezetésének nem teljesítése
2. tanúk meg nem jelenése és elővezetésének nem teljesítése
3. szakértői vélemény késedelme
4. megkeresés eredménytelensége és a tárgyaláson felmerült új bizonyítási indítvány
5. ügyész meg nem jelenése
6. idézés szabályszerűtlensége
7. védő meg nem jelenése
8. a bíróság működésében felmerülő objektív ok
9. egyéb elhúzódási okok

Úgy gondolom a büntetőeljárás elhúzódását eredményező okok közül csupán az utolsó kettő igényel külön magyarázatot. A bíróság működésében felmerülő objektív okként említhető az eljáró bíró betegsége, egyéb hivatalos elfoglaltsága, vagy az esetleges kitűzési késedelem és a tárgyalás időbeli folytonosságával kapcsolatos probléma, míg egyéb elhúzódási ok lehet az eljáró egyéb hatóságok (bv-intézet, rendőrkapitányság) mulasztása, továbbá a terhelt által előterjesztett elfoglaltsági kifogás.

A fent leírt okok alapvetően 2 csoportra bonthatóak: az egyik csoportba sorolhatóak a bíróságon kívül álló okok, a másikba pedig a bíróság működésével összefüggésben felmerülő okok. Megítélésem szerint kétségtelen tény, hogy a büntetőeljárások bírósági szakaszban történő elhúzódása nagymértékben a bíróságon kívül álló okok (főképp vádlottak, tanúk meg nem jelenése és új bizonyítási indítványok előterjesztése) miatt következik be, ám az időszerűségi mutatók folyamatos javulása mellett napjainkban is megfigyelhető a nevesített okok között ugyan nem szereplő, de jelentőséggel bíró túlbizonyítás, amely tovább húzza az eljárást, időt és költséget nem kímélve.¹⁷ A bírósági szervezetrendszerben előtérbe kerülő, az időszerűségi mutatók javítását célzó stratégia cél megfogalmazása óta a túlbizonyítás ugyan kétségtelenül visszaszorulóban van, azonban – véleményem szerint a másodfokú bíróság hatályon kívül helyező végzésétől és így a bíró egyéni statisztikájának romlásától való félelem okán – még napjainkban is jelentős mértékű.

¹⁶ Nagy Anita: Eljárást gyorsító rendelkezések a büntetőeljárás bírósági szakaszában, PHD értekezés, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2007, 270. oldal

¹⁷ Pusztai László: A szakvélemény és a bizonyítékok szabad mérlegelése, In: Gödöny J. (szerk.): Kriminológiai és Kriminológiai Tanulmányok, 24. KJK, Budapest, 1987, 359-390. oldal

Tekintettel arra, hogy a fent említett okok többsége nem az eljáró hatóságok működésével összefüggésben merül fel, véleményem szerint a tradicionális, XX. századi jogi keretek között az eljárások hatékonyságának és ezáltal időszerűségének számottevő javítása, költségvonzatának csökkentése nem érhető el.

2.4. A büntetőeljárás gyorsítását célzó megoldási javaslatok. A XXI. század igazságszolgáltatásának talán legnagyobb problémája az eljárások elhúzódása. A hosszasan elhúzódó eljárás több negatív következménnyel jár: halványodik a tanúk emlékezete, az eljárás résztvevői türelmetlenné válnak, a sértett kiábrándul az igazságszolgáltatásból, feladja a kár megtérülésének reményét. Ugyanezen idő alatt a terhelt is bizonytalanságban van, a jogerős büntetésének kiszabásakor esetleges bűntudata is elenyészik, nem beszélve arról, hogy az időmúlás hatására jóval enyhébb büntetésre számíthat, amely nem feltétlenül felel meg a büntetés speciális és generális prevenciók céljainak sem.

Ám a kérdés megoldását árnyalja az, hogy a túl gyors eljárás is hordoz magában veszélyeket az igazság kiderítése és az eljárásban résztvevők jogainak sérelme területén („*Soha nem hordoz annyi veszélyt magában az igazságszolgáltatás, mint amikor túl gyorsan zajlik*”¹⁸).

Ezen nehéz helyzetben kell a jogalkotónak a kényes egyensúly fenntartása mellett olyan igazságszolgáltatási reformokat bevezetnie, amely javítja a büntetőeljárás időszerűségének követelményét, csökkenti a költségeket, hatékonyabbá teszi az igazságszolgáltatás rendszerét.¹⁹

Ezen, büntetőeljárást gyorsító reformok két dimenzióban képzelhetőek el, tágabb és szűkebb értelemben. Tágabb értelemben a technikai jellegű megoldások értelmezhetőek, melyeket nem „külön eljárásként” vezet be a jogalkotó. Ilyen eszköz lehet például a dekriminalizáció, az eljárási határidők szűk keretek közé szorítása, vagy egyszerűsített határozatok, rövidített jegyzőkönyvek alkalmazásának lehetősége. Szűkebb értelemben gyorsításon azon eljárások érthetőek, melyeknek kimondott célja általában csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén a hagyományos büntetőper lerövidítése, mely többnyire úgy történik, hogy részben vagy egészben törölődik a tradicionális eljárás valamelyik szakasza.²⁰

Az ilyen, szűkebb értelemben vett gyorsító eljárások két csoportra oszthatóak: az első csoportba tartoznak azok, melyek az ügyész szűrő szerepéhez köthetőek (közvetítői eljárás, feltételes ügyészi felfüggesztés), a második csoportba pedig azok, amelyekben már eljut a büntetőeljárás a bíróságra, de a „hagyományos” büntetőeljárás valamely része hiányzik és így az eljárás gyorsabb, egyszerűbb (bíróság elé állítás, büntetővégzés).

¹⁸ Fortescue, John: De laudibus Legum Angliae, 1470, S. B. Chrimes, 1942. 133. o. Hivatkozza dr. Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban, PhD értekezés, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2010, 10. oldal

¹⁹ Kerezsi Klára: A közvélemény és a szakemberek a helyreállító igazságszolgáltatásról, In: Büntetőjogi kodifikáció, 2006/2. szám, 8. oldal

²⁰ Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőeljárás gyorsításának lehetőségei a francia és a magyar jogban, PhD értekezés, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2010, 40. oldal

A 2018. július 1. napján hatályba lépő büntetőeljárás kódex alapjaiban változtatta meg az eljárás gyorsítását, hatékonyságát célzó eszközök rendszerét. Ezen változtatás több elemből épül fel, de az egyértelmű, hogy a legnagyobb újítás az előkészítő ülés funkciójának teljes átalakítása és annak kötelezővé tétele.

3. Az előkészítő ülés

3.1. Történeti előzménye. Az Egyesült Államok igazságszolgáltatásában fontos helyet foglal el a vádalku (pleabargaining), illetve az ennek alapján történő megegyezés a bűnösség beismerése kérdésében (pleaagreementprocedure).²¹ Ezen intézmény lehetővé teszi a vád képviselője számára, hogy megszabaduljon a bizonyítás hosszú és megterhelő feladatától és azonnal tárgyalásokba kezdhet a bűncselekmény minősítéséről és a büntetőjogi szankció mértékéről.²²

A kontinentális és angolszász jog egymástól teljesen eltérő rendszere és jogelvi miatt sokáig teljesen idegen volt az előbb említett vádalku megjelenése a kontinentális büntetőeljárás rendszerekben. Am a büntetőeljárás hatékonyság fokozásának lehetősége magával hozta a konszenzuális elemek büntetőeljárásban történő megjelenését, egyre nagyobb igény mutatkozott arra, hogy a büntetőeljárás ne az állami igazságszolgáltatás és a terhelt párbaja, hanem egy kommunikációs folyamat legyen, mely magában rejti a vita, a konfliktus, de a kompromisszum lehetőségét is. Az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása a kompromisszumok jegyében, az amerikai vádalku mintájára, egyre több európai, kontinentális büntetőeljárás rendszert alkalmazó ország reformtörekvéseinek részévé vált.²³

Ezen reformok részeként vezette be a jogalkotó hazánkban a tárgyalásról lemondás jogintézményét, melyet bevezetése idején sokan vádalkuként emlegettek. Ezen eljárás egy konszenzuális eljárás, melynek célja a büntetőeljárás gyorsítása, a vádlott beismerése esetén, a vádlott és az ügyész megegyezése alapján. A vádlott lemond azon alkotmányos jogáról, hogy az ügyben bizonyítás folyjék, ennek fejében lehetőség nyílik arra, hogy a bíróság nyilvános ülésen, akár egy órán belül döntsön egy-egy büntetőügyben. Ezen jogintézmény azonban nem lett népszerű és nem vert gyökeret hazánkban, annak ellenére, hogy a jogalkotó több alkalommal átdolgozta szabályait. Ennek oka talán abban keresendő, hogy eredeti szabályai nem jelentettek igazi kedvezményt a bűnelkövetők számára, valamint abban, hogy annak gyakorlatban való hatékonyabb alkalmazása nagymértékben függött az ügyészségtől, mely szervezet álláspontja szerint a tárgyalásról lemondás célja nem volt azonos a büntetőeljárás gyorsítását célzó

²¹ Kelemen Ágnes: A vádalku illetve megegyezés az Amerikai Egyesült Államok igazságszolgáltatásában, In: Magyar Jog, 1990/10. szám, 856. oldal

²² Fantoly – Ördög: Vádalku – kontinentális módra, In: Magyar Jog, 2010/6. szám, 363. oldal

²³ Farkas Ákos: Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban, In: Magyar Jog, 1992/8. szám, 507. oldal

bíróság elé állítással és tárgyalás mellőzésével.²⁴ Ennek megfelelően az új büntetőeljárás kódexből kikerült a tárgyalásról lemondás jogintézménye, ám bizonyos elemei az előkészítő ülés szabályai között feltűnnek.

Összességében megállapítható, hogy az új büntetőeljárás törvény megalkotásakor az igazságszolgáltatás túlterheltsége fennálló és megoldandó probléma maradt. A büntetőeljárások elhúzódásának okait vizsgálva több szerző²⁵ arra a következtetésre jutott, hogy a tárgyalási szakasz hordozza magában az ügyek gyors befejezését akadályozó tényezőket. Ennek megfelelően álláspontom szerint helyes volt azon jogalkotói szándék, amely az előkészítő ülés szerepét alapvetően változtatta meg és funkcióját is átértelmezte.

3.2. Az előkészítő ülés legfontosabb szabályai, újításai. A büntetőeljárás törvény alapkonceptiója a tisztességes eljárás elemeit képező garanciák biztosítása mellett a lehetőség megteremtése az eljárások egyszerűsítésére és gyorsítására. Ennek érdekében a törvény a terhelttel való együttműködés egyik kiemelt területévé tette az előkészítő ülést, annak szerepét átértelmezve.²⁶ Cikkemben a területi korlátokra is tekintettel nem kívánom az előkészítő ülés összes részletszabályát ismertetni, csupán az általam hangsúlyosnak tartott, esetlegesen vitákra okot adó újításokra kívánok koncentrálni.

Az egyik legfontosabb változás, hogy minden ügyben kötelező előkészítő ülést tartani, melynek funkciója kettős: egyrészt a perelhúzás és az indokolatlan késlekedés megakadályozása a bizonyítékok előterjesztésében és ezzel a tervezhető tárgyalási bizonyítás megteremtése, másrészt a büntetőeljárás érdemi befejezése, további bizonyítás nélkül.

Az előkészítő ülés a vádemelést követően tartott nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejezheti álláspontját és a konszenzuális elemek megjelenéseként alakító módon részt vehet a bizonyítás menetében. Értelemszerűen az előkészítő ülésen az ügyész, a vádlott, illetve amennyiben az eljárásban védő vesz részt, a védő részvétele is kötelező. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a hazai²⁷ és európai uniós²⁸ joggyakorlatnak, irányelvnek megfelelően és az előkészítő ülés megváltozott funkciójához igazodóan már az idézésben széleskörűen tájékoztatni kell a terheltet az előkészítő ülésen gyakorolható jogairól. Ennek oka az, hogy a terhelti döntés megalapozottságának garanciája, hogy a tárgyalásról lemondó terhelti tájékoztatásnak kell megelőznie. Tekintettel arra, hogy az előkészítő ülés érdemben befejezhető a sértett megjelenésének hiányában is, a sértett részére szóló értesítésnek tartalmaznia kell a polgári jogi igényvel kapcsolatos tájékoztatást is.

²⁴ Pápai-Tarr Ágnes: A büntetőper elhúzódása, In: Szerk.: Jakab András, Szerk.: Gajdoschek György: A magyar jogrendszer állapota. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet, 2016, 792. oldal

²⁵ Fantoly Zsannett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága, HVG-ORAC Budapest, 2012, 299-300. oldal

²⁶ Belegi József (szerk.): Büntetőeljárás jog, Kommentár a gyakorlat számára, HVG-ORAC, Budapest, 2018, 1008. oldal

²⁷ 422/B/1999. számú AB határozat

²⁸ A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2012/13/EU irányelve

Az előkészítő ülésre szóló idézéseket és értesítéseket az eljárás résztvevőinek az előkészítő ülés előtt legalább 15 nappal korábban meg kell kapniuk, hogy arra időben felkészülhessenek. Arra nézve a Be. nem tartalmaz rendelkezést, hogy ezen időköz hiányában megtartható-e az előkészítő ülés. Meglátásom szerint mivel a Be. ezt a hatályon kívül helyezésre okot adó lényeges eljárási szabálysértések között nem sorolja fel, az időköz hiánya esetlegesen csupán relatív eljárási szabálysértésként értékelhető. Annak sem látom akadályát, hogy amennyiben az időköz hiánya ellenére az eljáráson résztvevő fél megjelenik az előkészítő ülésen, úgy a bíróság nyilatkoztassa arra nézve, hogy kvázi lemond-e a felkészülési idő maximális időtartamáról és hozzájárul-e az előkészítő ülés megtartásához. Ezen álláspontom indokolható azzal, hogy a törvény kiemelt célja a büntetőeljárások időszerűségének javítása, így a jogszabály értelmezésekor a jogalkalmazónak is e célt szükséges szem előtt tartania.

Fontos újítása az előkészítő ülésnek, hogy annak megkezdése után az ügyész nem a vádiratot, hanem csak a vád lényegét ismerteti, továbbá megjelöli a vádat alátámasztó bizonyítékait. Emellett véleményem szerint az előkészítő legfontosabb újítása és az angolszász vádalku jogintézménye felé tett legnagyobb lépése, hogy az ügyész indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára is arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri.

Ezen indítvány nagyban csökkenti a vádlott és a védelem bizonytalanságát az eljárás kimenetelét illetően, ezáltal jelentősen hozzájárulhat az eljárás nyilvános ülésen történő befejezéséhez. Ám ezen indítvány elmaradása nem akadályozza az ügy előkészítő ülésen történő elintézését, az nem akadályozza annak, hogy a bíróság már az előkészítő ülésen ítéletet hozzon, az ügyész azonban megfosztja magát attól, hogy a büntetés vagy intézkedés mértékét, tartamát illetően is hatással legyen a bíróság által kiszabott büntetésre.

A Be. az előkészítő ülés szabályainál nem határozza meg, hogy a büntetés vagy intézkedés mértékére, tartamára tett indítvány körében milyen keretek között mozog a bírói mérlegelés. Erre nézve az elsőfokú bírósági tárgyalás részben, a bűnösséget megállapító ítéletre vonatkozó rendelkezések között találunk iránymutatást, ugyanis a Be. 565. § (2) bekezdése kimondja, hogy a szankció nemére, mértékére vagy tartamára kiterjedő ügyészi indítvány esetén a bíró nem szabhat ki ennél hátrányosabb büntetést, illetve nem alkalmazhat ennél hátrányosabb intézkedést. Ez azt jelenti, hogy az ügyészségi indítvány a bünteteskiszabás során maximálja a szankciót és ezáltal megállapítja a bírói mérlegelés kereteinek felső határát.

A vádlott kihallgatására már az előkészítő ülésen is sor kerülhet, mely során a korábban említettek szerint, a terhelti döntés megalapozottságának garanciájaként a bíróságot ismételten széleskörű tájékoztatási kötelezettség terheli. A Be. újítása továbbá az is, hogy konszenzuális elemként a védő és a vádlott is kérdés feltevését indítványozhatja az ügyészhez.

Korábban nem ismert és az előkészítő ülés szempontjából kulcsfontosságú jogintézmény a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás elfogadásáról történő pervezető jellegű, nem fellebbezhető végzés meghozatala. Amennyiben a vádlott

bűnösségét beismeri és e körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróság e tény, az eljárás ügyiratai és a vádlott kihallgatása alapján vizsgálja meg, hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát elfogadja-e. E körben a törvényhelyhez fűzött miniszteri indokolás szerint a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a vádlott saját elhatározásából ismerte-e el a bűnösségét, tisztában van-e a beismerő vallomása természetével és annak lehetséges következményeivel, illetve a beismerő vallomás hitelességével kapcsolatban nem merül-e fel kétely, az a rendelkezésre álló egyéb bizonyítékokkal kellően alátámasztott-e.

Fontos kiemelni, hogy az előkészítő ülésen nincs bizonyítás, a vádlott nyilatkozata nem tekinthető terhelti vallomásnak, ennek megfelelően a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomásnak nem szükséges feltáró jellegűnek lennie, de a bűnösség beismerésének határozottnak kell lennie. Ennek megfelelően megítélés szerint nem elégséges és az ítélet hatályon kívül helyezését vonhatja maga után az, ha a vádlott által történő beismerés az előkészítő ülésről készült jegyzőkönyvben „sablon formát ölt” és nincs semmilyen módon egyéniesítve.

Az előkészítő ülés menetét alapvetően meghatározza az a tény, hogy a vádlott a vád tárgyává tett bűncselekményt érintően beismeri-e bűnösségét. Amennyiben nem, úgy az előkészítő ülés perelhúzást gátló funkciója kerül előtérbe és az előkészítő ülés szerepe a tárgyalás minél alaposabb előkészítése annak érdekében, hogy azon elkerülhető legyen a szükségtelen bizonyítás. Ekként a vádlott és a védő kifejezheti, hogy mely tényeket nem vitat, így egyes bizonyítási eszközök megvizsgálása szükségtelenné válhat. A törvény arra ösztönzi az eljárás szereplőit, hogy se taktikai, se más okból ne késlekedjenek a bizonyítási indítványok előterjesztésével, mivel az előkészítő ülés után előterjesztett indítványokkal szemben a Be. 520. §-a szigorúbb követelményeket támaszt.

Szintén az előkészítő ülés új szabálya a bizonyítékok kirekesztése körében történő döntéshozatal, mely azonban nem jelenthet prejudikálást, nem a bizonyítékokat értékelő, mérlegelő tevékenység előrehozását jelenti. A bizonyítási indítványok, valamint a bizonyítékok kirekesztésével kapcsolatos indítványokat követően a bíróságnak célszerű nyomban kitűzni a tárgyalás időpontját, de azt akár azonnal is megtarthatja.

3.3. Az előkészítő ülés és a többvádlottas ügyek. Ahogy azt már cikkemben több alkalommal említettem, a büntetőeljárás új rendszerének bevezetésekor a jogalkotói szándék egyértelműen az eljárás hatékonyságának, időszerűségének javítására irányult. Erre vonatkozóan nem áll rendelkezésemre statisztikai adat, de kétségtelen tény, hogy a zömében intellektuális bűncselekmények (csalás, költségvetési csalás, vesztegetés) elkövetése folytán kialakuló többvádlottas ügyek (lásd: Miskolci fészekrakó-per) több tekintetben rontották a büntetőeljárások hatékonyságát.

A hatalmas terjedelmű okirati bizonyítékok rendszere és az esetleges védői perelhúzó magatartás miatt ezen ügyek első fokon legalább 3 évig tartottak, nem beszélve arról, hogy a nyomozást és a teljes bírósági szakaszt figyelembe véve a büntetőeljárások még ennél is jóval hosszabbra nyúltak. Ez nem csupán a büntetőeljárások időszerűségi mutatóit befolyásolta negatívan, egyértelműen hátrányosan érintette a terheltet is, hiszen amellet, hogy a büntetőeljárás

hatálya alatt álltak, a kötelező védelem miatt bűnösségük megállapítása esetén jelentős összegű bűnügyi költség megfizetésére kötelezte őket a bíróság. Megítélésem szerint ezen anyagi hátrányt nem ellensúlyozta az a körülmény, hogy a bíróság nyomatékos enyhítő körülményként vette figyelembe a terheltek terhére nem róható időmúlást, hiszen ezen elkövetői kör számára sokkal nagyobb büntetést jelentett a bűnügyi költség megfizetése, mint a bíróság által kiszabott büntetés vagy intézkedés.

Mindezen okok folytán óriási előrelépésnek tartom, hogy a többvádoltas ügyek esetében lehetőség nyílik arra, hogy az előkészítő ülés vádlottanként, vagy a vádlottak egy-egy csoportjára külön is megtartható és a vádlottak egy részére nézve ügydöntő határozat, ítélet meghozatalára kerülhet sor.

Erre arra tekintettel kerülhet sor, hogy a Be. 177. § (5) bekezdésének értelmében nem vesznek el azoknak a terhelteknek a vallomásai, akikkel szemben a bíróság az eljárást az előkészítő ülésen befejezte, a terheltként tett vallomásuk a folyamatban maradt ügyben a többi vádlott vonatkozásában bizonyítékként akkor is felhasználhatók, ha tanúként a vallomástételt megtagadják. Ezen szabályozás megoldja a különböző eljárási pozíciókban tett vallomások felhasználásának korábbi törvény alapján létező problémáját és ezáltal nem szükséges az ügyekben a beismerő vallomást tett vádlottak „tárgyalásban tartása”.

Ezzel pedig a jogalkotó nem csupán a büntetőeljárás koncepciójaként meghatározott időszerűség javítását éri el ezen ügyek tekintetében, hanem jelentős költséget takarít meg, mivel vonatkozásukban nem merül fel jelentős összegű bűnügyi költség, nem beszélve arról, hogy a vádlottak nem évekig, hanem néhány hónapig állnak bírósági eljárás hatálya alatt, amely részükre is könnyebbséget jelent.

4. Összegzés

Cikkemben végig a bevezetésben meghatározott cél („szimpátia elnyerése”) mentén elemeztem az előkészítő ülés jogintézményét, igyekeztem a jogintézmény bevezetésének hátterét is megvizsgálni.

Kétségtelen tény, hogy az angolszász jogintézmények előretörése figyelhető meg mind az európai, mind a hazai jogfejlődésben, a kérdés az, hogy ez a változás hátrányos folyamatnak minősül-e, vagy az átalakuló szemlélet a kor igényeinek megfelelő fejlődés eredménye.

Megértem azon aggodalmakat, amelyek szerint a tárgyalás jogáról való lemondás negatív hatással lehet a joggyakorlat fejlődésére és a bíróság ítélelhező gépezetté kárhozottatott szerepe azt eredményezheti, hogy az egyedi esetek, problémák elhalványulnak a futószalag módjára gyártott ítéletek között. Ám megítélésem szerint az előkészítő ülés részletszabályainak megalkotásakor a jogalkotó ügyelt az egyensúly fenntartására, a bíróságnak joga és nem kötelessége a terhelt beismerő nyilatkozatának elfogadása, ennek megfelelően a bíróság tevékenysége nem kizárólag „pecsételő”, hanem az eljárás menetét továbbra is nagymértékben meghatározó.

Egyértelmű, hogy az új büntetőeljárás törvény a jogalkalmazóktól új szemléletet kíván: tudomásul kell venni, hogy a tárgyalás dominanciája csökken, az előkészítő ülés szabályainak megfelelő alkalmazása esetén az ügyek és a vádlottak egy része nem jut el ezen szakaszig. Ám a jogalkotó által bevezetett ezen jogintézmény célja, a büntetőeljárás hatékonyságának fokozása olyan érdek, amely az eljárás minden résztvevőjének, így a bírácoknak is elemi érdeke.
